

Duhovno prijateljstvo

I,33-49

ELRED: Tu sva jaz in ti in upam, da je kot tretji med nama Kristus. Zdaj ni nikogar, ki bi motil ali prekinil prijateljski pogovor. V to prijetno samoto se ne more prikraati noben glas ali nemir. Daj, preljubi, odpri zdaj svoje srce in vlij v prijateljeva ušesa to, kar ti ugaja. S hvaležnostjo sprejmiva kraj, čas in obdobje brez obveznosti.

...

IVO: Številni ljudje, ki živijo posvetno in soglašajo v katerikoli pregrehi, sklepajo podobne dogovore. Oni okušajo prijetnost in sladkobo te vezi bolj kot užitke sveta. Če ti ni odveč, mi predstavi razliko med duhovnim prijateljstvom in drugimi prijateljstvi. Duhovno prijateljstvo je zakrito in zasenčeno z drugimi. Tiste, ki iščejo in želijo duhovno prijateljstvo, prehitijo in preglasijo ona druga. Da tako rečem, izloči jih iz skupine prijateljev, da nam boš s to primerjavo naredil duhovno prijateljstvo svetlejšo in zato bolj zaželeno, da se bomo bolj strastno navdušili za to, da bi ga pridobili.

ELRED: Tisti, ki živijo v pregrehah, si ne morejo reči prijatelji, kajti kdor ne ljubi, ni prijatelj. Ne ljubi namreč človeka, kdor ljubi krivičnost. Kdor namreč ljubi krivičnost, ne ljubi, ampak sovraži svojo dušo (Ps 11,5). Kdor pa ne ljubi svoje duše, ne bo mogel ljubiti niti duše drugega človeka. Iz tega sklepam, da se samo hvalijo s prijateljstvom, ki je to samo po imenu, in se slepijo z njegovo podobnostjo, ki ni podprta z resnico. Vendar pa če je takšno prijateljstvo, ki je omadeževano s poželenjem, oskrunjeno s pohlepom ali pa onečiščeno z razuzdanostjo, tako prijetno, potem si samo predstavlja, kako prijetno je tisto drugo prijateljstvo: toliko, kot je pravičnejše, je tudi varnejše; toliko, kot je čistejše, je tudi prijetnejše, toliko, kot je svobodnejše, je tudi srečnejše.

Dopustimo torej, da zaradi nekakšne podobnosti pri občutkih tudi tista prijateljstva, ki niso resnična, imenujemo prijateljstva, le da se v določenih značilnostih razlikujejo od duhovnega, torej pravega prijateljstva. Poimenujmo torej eno prijateljstvo **meseno**, drugo **zemeljsko** in tretje **duhovno**. Soglasje pregreh ustvarja meseno prijateljstvo, upanje po dobičku vžiga zemeljsko prijateljstvo, podobnost življenjskih navad in prizadevanj pa utrjuje duhovno prijateljstvo med dobrimi ljudmi.

Resnični začetek **mesenega** prijateljstva izhaja iz razpoloženja, ki je podobno vlačugi, ki vsakemu, ki gre mimo, razpira svoje noge (prim. Ezk 16,25) ter s svojimi ušesi in očmi stremi za vsakršnim prešuštvovanjem (prim. 4 Mz 15,39). Skozi ta vhod pridejo podobne lepih teles ali pohotnih stvari vse do duše. Človek si misli, da je blaženost v tem, da jih bo užival za ugodje, toda ocenjuje, da bo brez družabnikov užitek manj prijeten. Ena duša ulovi drugo dušo s kretnjami, kimanjem, besedami in popustljivostjo; duša vname drugo dušo in se združita v eno. Ko se tako začne žalostna zveza, bo eden za drugega opravljal in prenašal karkoli zločinskega in svetoskrunskega. Menita, da ni nič slajšega, in sodita, da ni nič pravičnejšega od tega prijateljstva. Ocenujeta, da jima zakoni prijateljstva ukazujejo, da želita iste stvari in da istih stvari nočeta. Zato to prijateljstvo ne sprejema razmišljanja, ne priznava sodbe, ne vodi ga razum, ampak ga čustveno hrepenenje vleče sem in tja. Ne upošteva zmernosti, ne skrbi za poštenost, ne gleda niti na korist niti na škodo, ampak k vsemu prodira nepremišljeno, neprevidno, lahkomišelnostjo in nezumno. Zato iztroši samo sebe, kot da bi ga lovile furije, ali pa se z isto lahkomišelnostjo, s katero je nastalo, tudi razdre.

Zemeljsko prijateljstvo, ki se rodi iz hlepenja po časnih stvareh in dobrinah, je vedno polno zvijač in goljufij. V njem ni nič zanesljivega, nič stalnega, nič varnega, saj se glede na srečo vedno spreminja in išče denarnico. Zato je pisano: »Marsikdo je namreč prijatelj v njemu ustreznem času, a ne ostane pri tebi na dan nesreče« (Sir 6,8). Odvzemi mu upanje na dobiček in takoj bo prenehal biti prijatelj. Nekdo se je s prefinjenimi verzi norčeval iz takšnega prijateljstva:

*»Ni človekov ta, njegove je mošnje prijatelj,
kogar pritegne uspeh, stiska pa proč ga spodi.«*

Vendar pa začetek tega pregrešnega prijateljstva pogosto nekatere privede k nekakšnemu deležu pravega prijateljstva. Medtem ko isti, ki so seveda najprej sklenili zavezo v upanju na skupni dobiček, vestno skrbijo za krivičnega mamona, pa predvsem v človeških stvareh dosežejo visoko in prijetno soglasje. Vendar pa tega prijateljstva na noben način ne moremo imeti za pravo, ker se je začelo in ker skrbi za časne koristi.

Človek si namreč ne želi **duhovnega** prijateljstva, ki ga imamo za pravo prijateljstvo, zaradi razmišljanja o kakršnihkoli zemeljskih koristih niti zaradi poljubnega zunanjega vzroka, ampak si ga želi zaradi njegovega naravnega dostojanstva in zaradi čutenja človeškega srca. Tako njegov sad in nagrada ni nič drugega kot duhovno prijateljstvo samo. Kot pravi Gospod v evangeliju: »Postavil sem vas, da greste in obrodite sad« (Jn 15,16), to pomeni, »da se ljubite med seboj« (Jn 15,17). V pravem prijateljstvu namreč napredujemo, ko hodimo, in sad dobimo, ko okušamo popolnost njegove sladkosti. Duhovno prijateljstvo se namreč poraja med dobrimi ljudmi zaradi podobnosti življenja, navad in zanimanj, torej zaradi soglasja v človeških in božjih stvareh, ki vključuje dobrohotnost in ljubezen. Zdi se mi, da ta opredelitev primerno razlaga prijateljstvo, če ljubezen razlagamo po naši (krščanski) navadi, tako da iz prijateljstva izključimo vsako pregreho, z dobrohotnostjo pa mislimo na sam občutek ljubezni, ki v naši notranjosti povzroča nekakšno sladkost. Kjer je takšno prijateljstvo, tam obstaja tudi to, da si dva želita iste stvari in da istih ne želita. To pa je toliko slajše, kolikor je iskrenejše; je toliko prijetnejše, kolikor je bolj sveto. Kjer se dva tako ljubita, si ne moreta želeti ničesar, kar se ne spodobi, in si ne želeti, kar koristi. Seveda to prijateljstvo usmerja modrost, vodi ga pravičnost, moč ga ohranja in zmernost ga brzda. O tem bova govorila na drugem mestu.

III,100-101.106-107

VALTER: Kakšno milost pri tem delu duhovnega prijateljstva imamo mi, ki ne smemo ničesar prejeti niti dati?

ELRED: »Ljudje bi živeli zelo srečno,« pravi modrec, »če bi iz svoje srede odstranili ti dve besedi: moje in tvoje.« Sveto uboštvo, ki je sveto zato, ker je prostovoljno, daje duhovnemu prijateljstvu seveda veliko trdnost. Ker je poželenje smrtonosno za prijateljstvo, ga je seveda toliko lažje ohranjati, kolikor bolj je duša očiščena te kuge. Pri duhovnem prijateljstvu pa obstajajo tudi druge usluge, s katerimi so prijatelji lahko navzoči drug pri drugem in si koristijo. Najprej jih lahko skrbi drug za drugega, potem lahko drug za drugega molijo, zardevajo in se veselijo; padec drugega lahko obžalujejo kot svoj padec in uspeh drugega imajo lahko za svoj uspeh.

Kako pogosto sem ogenj jeze, ki se je že vnel v notranjosti in je že skoraj izbruhnil v javnosti, ukrotil ali pogasil zaradi namiga mojega prijatelja; tolikokrat se je neprimerna beseda, ki je že prišla do ust, zadušila zaradi njegovega strogega pogleda. Kako pogosto sem se lahkomišno smejal ali padel v nepomembne stvari, nato pa sem zaradi njegovega prihoda zopet postal resen. Poleg tega je takrat, ko nas je treba karkoli prepričati, to lažje sprejeti, če nas prepriča prijatelj. ...

Zato je treba storiti, kot je rekel Ambrozij: »Če pri prijatelju odkriješ napako, ga pograjaj na skrivnem. Če te ne posluša, ga pograjaj javno. Graje so namreč dobre in običajno so boljše kot prijatelj, ki molči. Četudi prijatelj misli, da ga žališ, ga kljub temu grajaj. Četudi grenkoba grajanja rani njegovo dušo, ga kljub temu grajaj. 'Znosnejše so prijateljeve rane kot prilizovalčev poljub' (Prg 27,6). Zato pograjaj prijatelja, ki se moti.« Pri opominjanju se je potrebno varovati predvsem jeze in grenkih misli, da se ne bo zdelo, da si nekdo ne želi toliko opomniti prijatelja, kot zadovoljiti svojo nejevoljo.

Videl sem namreč nekatere, ki so, ko so opominjali prijatelje, svojo nakopičeno grenkobo in silno jezo prikrivali včasih v imenu gorečnosti in včasih svobode. Takšno grajanje, ki sledi nagibom in ne razumu, nikoli nikomur ne koristi, nasprotno, številnim škoduje. Med prijatelji ni nobenega opravičila za tako napako. Prijatelj mora namreč trpeti s prijateljem, biti ponižen, njegovo napako mora imeti za svojo, grajati mora s ponižnostjo in mora biti ponižen. Graja naj ga z žalostnim obrazom, z besedami, ki so se ponižale, in z jokom, ki prekine besede. Prijatelj naj ne samo vidi, ampak tudi občuti, da grajanje izvira iz ljubezni in ne iz zamere. Če morda ne sprejme prve graje, bo sprejel drugo. Med tem pa ti moli in jokaj, daj prednost žalostnemu obrazu in ohrani ljubečo naklonjenost.

Pastirska molitev

O dobri pastir, Jezus, dobri pastir, blagi pastir, dobrotljivi pastir, k tebi kliče revni in usmiljenja potrebni pastir. Čeprav nemočen, čeprav nevešč, čeprav nekoristen, pa vendar nekakšen pastir tvojih ovac. K tebi, pravim, kliče, o dobri pastir, ta nedobri pastir; k tebi kliče, v stiski zase, v stiski za tvoje ovce.

Ko v grenkobi svoje duše preiščujem svoja prejšnja leta, se bojim in trepečem, ko me kličejo kot pastirja; gotovo bi bil nespameten, če se ne bi čutil nevrednega.

Čeprav je nad menoj tvoje sveto usmiljenje, da iztrga iz globin podzemlja mojo revno dušo, saj se usmiliš, kogar se hočeš usmiliti, in naklanjaš usmiljenje, komur ti je drago, tako odpuščaš grehe, da ne kaznuješ z maščevanjem niti ne sramotiš z očitanjem niti manj ne ljubiš, ko kaznuješ.

Glej, pred teboj je priznanje mojega srca, priznanje mojih grehov brez števila; ti pa si osvobodil mojo nesrečno dušo izpod njihove oblasti, kakor je bilo vseč tvojemu usmiljenju.

...

Jaz pa v tvoje svete roke in tvoji blagi previdnosti izročam svoje ovce, da jih nihče ne iztrga ne iz tvoje roke niti iz roke služabnika, kateremu si jih zaupal, ampak naj srečno vztrajajo v sveti odločitvi, naj v tej stanovitnosti prejmejo večno življenje, ki ga naklanjaš ti, predobri naš Gospod, ki živiš in kraljuješ na veke vekov. Amen.